

אז אגמור בשיד מזמור חנוכת המזבח

הרב אבא שלמה גולדברג

המילואים, ושלמה מלך ישראל בחוגו שבעה ושבעה ימים, ואף עזרא ונחמיה בעלותם מבבל לא חגו באחד לחדש השביעי כאשר חנכו את המזבח והיכל ה' טרם יוסד, אלא רק כאשר גמרו הבונים וארמון על מקומו ישב - או אז עשו שמחה גדולה. אבל הכהנים החשמונאים חסידי עליון

כאשר שבו לבית ה' וחדשו בו את העבודה - מה מקום מצאו להם להגדיל חג ולהרבות בשמחה, והלא הבית לא חרב כלל^[*], ומאימתי עושים חנוכת בית לבית חנוך ועומד? ובקושיה זו הרגיש החסיד שבכהונה רבי ישראל מאיר הכהן בספרו משנה ברורה, עד שחידש דבר נורא, כי לא חנוכת המזבח לבד חגגו החשמונאים הקדושים, אלא חנוכת בית המקדש כולו, וזה לשונו (ס"ק"ו) - "וגם שם בימי אנטיוכוס טמאו ההיכל ועשו חנוכת הבית בשמנה

ימים אלו בבית". אך אנו, מה נעשה בלשונם של רבותינו, שדקדקו לומר "חנוכת המזבח"? ומה נאמר בשיטת אדוננו הרמב"ן (ס"מ נש"ט) שביאר בפירוש, כי מצוות חנוכת המזבח קיימו בימי משה, בימי שלמה, בימי עזרא ושוב לעתיד לבוא, ושוב שנה בחכמתו בפירושו הגדול בתורה, וז"ל (נמנ"ל ז) - "מצוה לדורות

אכילת הסופגניות שמרכים בה בחנוכה - האם הוי סעודת מצווה? ולא סופגניות בלבד אמרו, אלא כל סעודה וסעודה, בין הנוהגים במאכלי חלב או הסוכרים שאין סעודה בלא בשר. וכבר כתב מרן רבנו יוסף קארו בשלחנו הערוך, וזה לשונו (א"ח מע סעיף ג) - "ריבוי הסעודות

שמרכים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשחה ושמחה", אבל הרמ"א הגיה - "ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח". ואכן שמחו ישראל שמחה גדולה על חנוכת המזבח וחזרת העבודה למקומה כמובא במדרש ספר מכבים - "ויהי ביום החמישי ועשרים לחדש התשיעי הוא כסלו, בשנת שמונה וארבעים ומאה, וישכימו בבוקר ויעלו עולות על המזבח החדש כמשפט. ויחנכו את המזבח

בעצם היום אשר טמאו אותו הגויים, ויהללו לה' בשירים ובכינורות בחלילים ובמצלצלים, ויפלו על פניהם וישתחוו לה' על אשר נתן להם עוז ותשועה, ויחגו את חנוכת המזבח שמונת ימים" (מכבים ז, ט). לפי ששמחה רבה להם לישראל, שנשמעת שוועתם לפני האלהים בהתחננם - הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו.

[*] ולא מביאי לדעת הרמב"ם בספר המצוות בשורש השלישי, שחנוכת בית אינה מצווה לדורות, אלא אפילו לדברי הרמב"ן שחולק שם - דווקא בניין הבית מתקיימת המצווה, אבל לא בחנוכת מזבח וחזרת עבודה לבר.

אלא שיש להקשות כאן קושיה עצומה, וכי היכן מצינו שעושים שמחה וימים טובים על חזרת העבודה, והלא רק על חנוכת בית המקדש עצמו מצווים אנו לחגוג, כמו שעשה משה שבבעת ימי

על העבודה, הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', ע"כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה". ואם כן, אחרי געגוע כזה [גם בימי מלכות יון-רש"י] של "כאיל תערג על אפקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים, צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים". אחרי צער נורא כל כך של "היתה לי דמעת לי לחם יומם ולילה באמר אלי כל היום איה אלהיך?", אז ברור שכאשר "אדרם עד בית אלהים" - זה חייב להיות "בקול רנה ותודה המון חוגג".

אבל למה, למה כל חשוב לעם ישראל ה"השב את העבודה"? למה הם משתוקקים לחנוכת המזבח, מה בוער להם חנוכת הבית, עם 'דין' או בלי 'דין' רק שיהיה כבר, למה 'הערו נפשם למות על קיום העבודה'? וכי תאמר בלבבך, מה אתה מדבר, וכי אינך יודע שכאשר יבנה הבית כבר יסתיימו כל צרותינו? לא ולא, לא יתכן שכל צפייתנו לבית המקדש ולעבודת הקרבנות - הכל הוא רק היכי תמצוי לחיים נעימים ומאושרים. ראשית, אין זה מוכרח, וכפי שהיו צרות בימי בית ראשון ובית שני, וגדולה מזו - ראייה לי מפורשת משלחן ערוך, וזה לשונו הקדוש בתחילת שלחנו הטהור - "ראוי לכל ירא שמים, שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש". ומה לזה וליראת שמים? וכי מי שאין בו יראת שמים אין לו צרות? וכי אינו מצפה לימים טובים מאלו? זאת אומרת - שהציפייה לבית המקדש על מנת להגיע לימים ורודים אוטופיים, סוג של חלום שיום אחד נזכה בפיס [אשר המהדרין לא לעצמם בלבד דואגים, אלא שכל כלל ישראל יזכה בפיס... אמן] - לא זוהי אותה ציפייה קדושה עליה דיבר השו"ע של "מתי אבוא ואראה פני אלהים", ציפיה של "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'".

יש לי ידיד, יהודי טוב שלרוב דווקא נוהג לעשות נעים בלבות בריותיו של הקב"ה, אשר יום אחד גרם לי למבוכה נוראה. מה עשה? סך הכל שאלני בחצי חיוך, מה אתה מעדיף? בית המקדש שיבנה, אבל שום צרה מצרותינו לא תעלם, ואף חשבון הבנק יישאר כדמעיקרא, או

שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח, ולכן עשה שלמה חנוכת הבית, וכן אנשי כנסת הגדולה... וכן לימות המשיח". וסמך גדול לדבריו מדברי רבותינו שבשני התלמודים, שלא הזכירו בימי החשמונאים לא חנוכת בית ולא חנוכת מזבח, ואם כן מה ראו על ככה לעשות כעין חנוכת מזבח, ולשמחה מה זו עושה?

על כרחנו יש לומר, כי טעות הייתה בידינו כאשר חיפשנו 'דין' של חנוכת הבית, 'בר מן דין' - לא כל דבר בתורה זהו 'דין'. דרך משל, הלא גזרו עלינו היוונים שנחלל את השבת, ועתה הגע בעצמך - הבה נדמה, כי אנו ובנינו משועבדים בעומק הגזירה לבלתי שמור שבת קדשנו, והנה לפתע אור גדול - בטלה הגזרה, שוב יהודים בעלי שיראין ופיאותיהם הרטובות ממי בורות ומעינות מתנוענעים בערגה בזמר 'בואי כלה', בה בשעה שאחיהם מזרזים עצמם בבדי הדס לקדש ולענג את השבת - מה נאמר ומה נדבר, שבת קדשנו מאור עינינו! והנה באמצע שמחת הקידושא רבא המרכזית, נגש אליך צדיק אחד, ובפיו תמיהה - היכן מצינו 'דין' שמחה על חזרת מצוות השבת. מה תענה לו? אם בכלל תענה. עם ישראל איבד את העבודה הקדושה, אין לא אישים ולא אשם, לא בדים ולא בלולות, מי בכלל יכול לחשוב על משהו אחר, והנה לפתע קול תרועה במחנה - באו בניך לדבר ביתך וטהרו את מקדשך! מי יכול שלא לשמוח, מי יכול לא לעשות חנוכה? והרי במצב כזה הלב היהודי אונס אותך לשמוח, ומה אם בדבר עבירה אונס רחמנא פטריה, בדבר מצוה לא על אחת כמה וכמה? [*]

והרי על זה נסוב כל החנוכה, וכמו שכתב הב"ח (ס) - "בחנוכה עיקר הגזירה הייתה על שהתשליו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה... וכשחזרו בתשובה למסור נפשם

[*] וכן הנוסח בכמה מפרשים, שאין זה דין אלא שמחה על חזרת העבודה - ראה לדוגמא בערוך השלחן ובכף החיים ועוד. והגרצ"פ במקדש מלך מזו כתב, דאע"פ שבאו בה פריצים ויחללוהו, מ"מ כשהפריצים יוצאים - חזרת הקדושה.

לאבא שלנו, מתי נבוא ונראה פני אהים ? **מאד מתגעגעים**, כי "ואני קרבת אהים לי טוב".

ועבודת הקרבנות - גם היא חסרה לנו כל כך. מתי נעלה ונעשה קרבנות חובותינו ? אנחנו חייבים את זה, חייבים לרבונו של עולם, שאנחנו אוהבים אותו, וחייבים את זה לעצמנו, שליש מהתורה חיים שלנו מחכה שם. מי יכול לדבר על עמוד העבודה, אנחנו מייחלים "ושם נעבדך". אין לנו עבודה, איזו יהדות זו בלי עבודה ? הרי ההרגשה הנכונה היא כמו שכתוב בבבא בתרא (ב:) לחם לא נאכל כי בטלו מנחות, מים לא נשתה כי בטל ניסוך המים^[*], לבנון - שמלכין עונותיהם של ישראל, ועל הכל - במקום שנשרה בתוך השראת השכינה, נחיה ביחד באהבה ואחוה, אדרבה איזה

חילול ה' נורא - "אדון בית כאורח במלון איפה נמצא מנוח?" קומה והושיענו "כי שמך נקרא על עירך ועל עמך".

ומעניין לעניין באותו עניין, הסכת ושמע דברים נכוחים שאמרם הגאון הקדוש רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג, וכך מובאים הדברים בהקדמת ספרו נזיר השם - "במדרש אין משיח בן דוד בא עד שיכלו דמעות של עשו, וקשה מפני מה הש"י משגיח על דמעות של עשו, הלא ישראל נקראו בנים למקום והם מתפללים ומתחננים ובוכים תמיד יומם ולילה, מפני מה לא יענין עליהם? ... כי מין במינו אפילו באלף לא בטיל, והנה מה היא בכיות של עשו - בגשמיות עוה"ז, והנה כמו כן ישראל בעוה"ר הם בוכים

ההפך - שהצרות תגמרנה, החשבון ישגשג, ורק השיקוף השומם ימשיך לשומם, ל"ע? מה חשתי אז לא אספר לכם, רק זאת אומר: מובטחני, כי מחמת גודל הבושה - בו ברגע נמחלו כל עוונותי, וכמאמר רבותינו ז"ל - "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו - מוחלין לו על כל עונותיו". וכי עד

כדי כך קטן אנוכי? מה, כל מה שאני רוצה בית מקדש זה רק כדי לסדר לי את החשבון בבנק? ושמא, שמא לצפות לבית המקדש על מנת לזכות בדברים גשמיים גם לאו דאורייתא של זלזול במקדש יש בו, ורחמנא אמר "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'" (ויקרא יט ז).

והרי כל מה שזכינו בדור האחרון לחסד ה' הגדול והנורא בשופכו עלינו גודל טוב חסדו, בשפע כלכלי עצום

שלא שיערו אבותינו ונתלמידי חכמים יותר מכולם, אשר יכולים להתפרנס אפילו בלי לעבוד כלל... - מטרת שפע זה היא למען נוכל להתמסר לציפיה אמתית יותר של הדברים הרוחניים, מתוך שובע וברכה. וכבר שמענו מה שאמר פה קדוש מרן הסי"ק ר"י מרוזין כי "קודם ביאת המשיח לא יחסר לבני ישראל כל טוב בפרנסה ובכל העניינים" (עיין קדישין עמ' עזט). וביאר זאת בלשונו הטהור - "שליהודים יהיה טוב ופרנסה בהרחבה... אם ליהודים יהיה לא טוב חלילה, מצפים הם למלך המשיח - כדי שיהיה טוב בגשמיות, אך אם יהיה טוב לישראל... יוכלו להבדיל בין טוב המדומה [גשמיות] לטוב האמיתי" (שם עמ' לו, וננסת מנדכי מעודים ח"א). אם כן ברור כמה אסור לנו בשום פנים ואופן לשעבד את בית המקדש ואת הציפיה הטהורה אליו - לאותו רצון ש"יום אחד יהיה טוב". כי באמת, הרצון העז שלנו לבית קדשנו ולחזרת העבודה למקומה, פורץ מתוך המקום הפנימי ביותר בנפש היהודית שלנו. הוא צועק אלינו מתוך קודש הקדשים של הנשמה שלנו, רוצים בית מקדש כי **מתגעגעים**

[*] ואף ר' יהושע בן חנניה, שנטפל לאותם פרושים שנהגו סיוגופים חמורים בעצמם על חורבן הבית - לא לעצם ההרגש הנכון הוא נטפל, כי אם רק לצורה המעשית בה במאור אותו, באומרו להם שאם כן אין לדבר סוף, וממילא לא ניתן להנהיג כך הלכה למעשה.

בה כדי להשיג רווחים גשמיים כלשהם. שבת קדשנו מאור עינינו היא היא המטרה בעצמה, ולא אמצעי 'רווחים'. אבל רגע, בעצם הרי אנחנו ה'צדיק' שצועק באמצע הקידוש, יש פה קידושא רבא מרגש של כלל ישראל על חזרת העבודה, קידושא רבא מדהים שקוראים לו 'חנוכה', ואנחנו מטרידים את עצמנו בשאלות מטופשות האם חייבים לחגוג, ומה הרווחנו מחזרת העבודה?

עכשיו הלא ברור לך מדוע גם מרן השלחן ערוך מסכים לכך, שברור שעם ישראל הקדוש מרבה בסעודות בחנוכה, שזו הרי לשונו - 'ריבוי הסעודות שמרבים בהם' - מרבים, ברור שמרבים, אלא שיש לדון אם יש לזה שם סעודת מצווה. והעולם אומרים בשמו של מרן הגרש"ז אויערבאך טעם לאכילת הסופגניות בחנוכה, בכדי שיברכו ברכת 'על המחיה' שמזכירים בה **על מזבחך ועל היכלך**. יש אומרים סימן שמחה להודות לפניו על חנוכת המזבח, ויש אומרים לזכור ולהזכיר צרת פריצי יוון ששקצו המזבח עד שנאלצנו לגנוזו, אלו ואלו מנהג ישראל קדושים, אשר לא די להם שכאשר מייחלים לחזרת המזבח כל כוונתם לכבוד שמים ולא לדברים גשמיים ח"ו, אלא אפילו כאשר עסוקים באכילת דברים גסים וגשמיים כסופגניות השמן, אין דעתם אלא **על מזבחך ועל היכלך**.

אבינו שבשמיים חי וקיים, אנא זכור לנו אהבת הקדמונים אשר הערו נפשם למות על כבוד שמך בימים ההם בזמן הזה על מזבחך ועל היכלך, באמרם כל היום איה להינו, וחשוב לנו אכילת הסופגניות והסעודות כאילו כווננו בכל הגעגועים אשר התגעגעו הכהנים משרתי ה' במסרם נפשם על חזרת העבודה לישראל, ובזכות המצוה הזאת תזכנו לנצח את אויבינו ולנצח על מלאכת בית ה', וגלה כבוד מלכותך עלינו מהרה ולא תמוש התורה מפינו. תכון בית תפלתי ושם תודה נזבת, אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

ג"כ בגשמיות עוה"ז כמו עשו ולא על גלות השכינה, והנה מין במינו באלף לא בטיל, וז"פ המדרש אין משיח בן דוד בא עד שיכלו דמעות של עשו, דהיינו **שלא יבכו עוד כמו עשו** שאז זה מין במינו... ואפילו מאלף לא בטיל, רק **שיתפללו על גלות השכינה**, ... וע"ז פירש הפסוק בתהילים "הייתה לי דמעת לי לחם יומם ולילה" דהיינו שהם בוכים בשביל הלחם בגשמיות דהוה מין במינו, מי יתן "באמרם אלי כל היום איה אליך ישראל", דהיינו שיתפללו ובוכים בשביל גלות השכינה שלא יהיה כמו דמעות של עשו בגשמיות, אז ובא לציון גואל". והדברים נוראים, דמעוטינו הזכות על בית המקדש - אל לנו שיהיו חלילה דמעות של עשו הבוכה על הגשמיות שבברכתו של יצחק - "טל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש, יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים", אלא רצוננו להיות עם מלכנו ושכינתו להשיב לציון. להבנה העקרונית הוא אינה רק רעיון לבד, אלא גם כח המניע יש בה, מנוע שיכול לזרז אותנו לפעול כל מה שביכולתנו לעשות בעצמנו, כי אם מטרת המקדש ח"ו, היא רק חזון אוטופי לסדר לנו את החיים - ממילא הפעולות המעשיות למענו יש בהן מעין המעטת ערך החלום. אך היות והציפיה היא לעשות את חובתנו, ולמלאות את יעודנו, הרי שציפיה זו דוחפת אותנו ללא מנוחה להתקדם, לפעול ולעשות מה שביכולתנו ומצווה עלינו בגדי התוה"ק, כי גם אם לא הועלנו מאום - הרי הפעולה היא המראה את עוצם הגעגוע, אשר בגעגוע זה מתקיימת המצווה של דרישת ציון.

הבה ונחזור לקידושא רבא המרכזי על שמחת חזרת השבת לישראל. כעת אווזים שם באמצע דרשתו של רב בית הכנסת, כבוד הרב מסביר לציבור על גודל השמחה שסוף סוף שבה השבת לישראל, ולפתע ידינו ה'צדיק' של מקודם זועק לעבר הרב ממקומו שבירכתיים - "הרב, על מה זה אנחנו כל כך שמחים, על לכה דודי וכמה הדסים? היינו בטוחים שכאשר שבת מקור הברכה תחזור, כבר תסתרנה כל הצרות...". עונה לו רבנו בנחת - "אל דאגה, יקירי, בעזרת ה' אנו עוד נחוש בברכת השבת, אבל השבת הלא אנו עם מקדשי שביעי, זוהי מהותנו, ואין אנו חפצים